

**Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8–9-sinf o'quvchilarining tasviriy
savodxonligini rivojlantirish**

Bobomurodova Sojida Ablakulovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8–9-sinf o'quvchilarining grafik va tasviriy savodxonligini rivojlantirish metodikasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda darslarda interaktiv metodlar, ijodiy mashqlar, mini-loyihalar va vizual tahlilning ahamiyati ko'rsatildi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning kompozitsion fikrlashini, estetik didini va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: tasviriy savodxonlik, grafik ko'nikmalar, kompozitsion fikrlash, ijodiy mashqlar, 8–9-sinf, interaktiv metod

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at darslari o'quvchilarning vizual tafakkurini, ijodiy va estetik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, 8–9-sinf o'quvchilari ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish va mustahkamlash uchun qulay davrni o'tkazadi. Grafik savodxonlik va kompozitsion fikrlash o'quvchilarga ob'ektlarni vizual joylashtirish, rang va shakl uyg'unligini tanlash, turli tasviriy yechimlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Zamonaviy pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar va ijodiy mashqlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Shu bois, darslarda turli interaktiv mashqlar, mini-loyihalar va vizual tahlil metodlaridan foydalanish o'quvchilarning tasviriy savodxonligini tizimli ravishda rivojlantirishga imkon beradi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida 8–9-sinf o'quvchilarining tasviriy savodxonligini rivojlantirish ularning ijodiy va estetik ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarga ob'ektlarni vizual tarzda joylashtirish, rang va shakl uyg'unligini tanlash, kompozitsion yechimlarni yaratish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. O'quvchilarning grafik savodxonligi faqat chizish va bo'yash ko'nikmalaridan iborat emas, balki ular o'z fikrini vizual vositalar orqali aniq ifodalash, turli tasviriy yechimlarni solishtirish va ijodiy qaror qabul qilishni ham o'z ichiga oladi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kompozitsion fikrlashi rivojlangan o'quvchilar san'atning boshqa yo'nalishlarida ham muvaffaqiyatli ishlashadi va ijodiy tafakkurga ega bo'ladilar.

O'quvchilarning tasviriy savodxonligini shakllantirishda individual mashqlar muhim ahamiyatga ega. Shu jarayonda o'quvchilar shaxsiy ijodiy loyihalar ustida ishlaydi va rang, shakl, ob'ektlar orasidagi nisbatni mustaqil tanlash orqali kompozitsion yechim yaratadi. Masalan, “Tabiat manzarasi” yoki “Sevimli mavzu”

kabi mashqlar o'quvchilarda mustaqil ijodiy tafakkur va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. Individual mashqlar o'quvchilarni ijodiy erkinlik bilan ishlashga undaydi, ular o'z qarorlarini mustaqil qabul qiladi va xatolar orqali o'rganishni davom ettiradi. Shu tariqa o'quvchilarning nazariy bilimlari amaliyot bilan mustahkamlanadi.

Bundan tashqari, guruh mashqlari ham kompozitsion fikrlashni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Guruh ishlari orqali o'quvchilar bir-birining ishini tahlil qiladi, konstruktiv takliflar beradi va eng maqbul yechimni ishlab chiqadi. Bu jarayon o'quvchilarda hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijodiy fikr almashishga rag'bat beradi va muammolarni birgalikda hal qilish qobiliyatini shakllantiradi. Guruh mashqlarida o'quvchilar vizual tafakkurini kengaytiradi, turli kompozitsion variantlarni solishtiradi va eng optimal yechimni tanlaydi. Shu bilan birga, ular tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, o'z ishini tahlil qilish va boshqa o'quvchilarning ishini baholash orqali estetik didini mustahkamlaydi.

Interaktiv metodlar darslarni yanada samarali qiladi va o'quvchilarning qiziqishini oshiradi. Masalan, "flipped classroom" texnologiyasi o'quvchilarga materialni darsdan oldin o'rganish va dars vaqtida uni amaliy mashqlar orqali qo'llash imkonini beradi. Vizual tahlil mashqlari o'quvchilarga turli kompozitsion yechimlarni solishtirish va eng maqbul variantni tanlashni o'rgatadi. Shu tarzda o'quvchilar kritik fikrlash va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar darslarni qiziqarli qiladi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni mustaqil faoliyatga jalb qiladi.

Ijodiy vazifalar va mini-loyihalar ham o'quvchilarning tasviriy savodxonligini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, "Mening shahrimdagi ideal maydon" loyihasi yoki "Geometrik shakllardan kompozitsiya yaratish" mashqlari o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash imkonini beradi. Bu mashqlar orqali o'quvchilar ob'ektlarni to'g'ri joylashtirish, rang uyg'unligini tanlash, shakllar va nisbatlar bilan ishlashni o'rganadi. Shu tariqa ular nafaqat texnik jihatdan, balki ijodiy tafakkur va estetik sezgirlik jihatdan ham rivojlantadi. Mini-loyihalar o'quvchilarda mustaqil ishlarni rejalashtirish va yakuniy natijani yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, individual va guruh mashqlari, interaktiv metodlar va ijodiy vazifalar kombinatsiyasi o'quvchilarning tasviriy savodxonligini sezilarli darajada oshiradi. O'quvchilarning ishlarini tahlil qilish, konstruktiv baholash va vizual tahlil ularning ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi, estetik didini mustahkamlaydi va turli tasviriy yechimlarni yaratishga rag'batlantiradi. Shu tarzda 8–9-sinf o'quvchilari nafaqat amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki o'z ijodiy tafakkurini mustahkamlash orqali turli vizual va san'at loyihalarini muvaffaqiyatli bajarishga tayyor bo'ladi.

O'quvchilarning tasviriy savodxonligini rivojlantirishda individual, guruh mashqlari, mini-loyihalar va interaktiv metodlar tizimli qo'llanilganda eng yaxshi natijaga erishiladi. Rang va shakl uyg'unligini o'rgatish, ob'ektlar orasidagi nisbatni hisobga olish, vizual tahlil va konstruktiv baholash o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ularning mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalari mustahkamlanadi. O'quvchilarning grafik savodxonligi va kompozitsion fikrlashi oshishi ularning tasviriy san'at darslaridagi muvaffaqiyatini, ijodiy qaror qabul qilish va estetik didini rivojlantirishni ta'minlaydi.

Umumiy holda, darslarda turli metodik yondashuvlarni uyg'unlash va o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish ularning tasviriy savodxonligini tizimli ravishda oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv va ijodiy metodlardan foydalanish darslarni qiziqarli qiladi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni mustaqil ijodiy faoliyatga jalb qiladi. Natijada, 8–9-sinf o'quvchilari nafaqat grafik ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki vizual tafakkur, estetik did va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini ham mustahkamlaydi.

Maqolada 8–9-sinf o'quvchilarining tasviriy savodxonligini rivojlantirishda interaktiv metodlar, individual va guruh mashqlari hamda mini-loyihalarning ahamiyati tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu yondashuvlar o'quvchilarning grafik savodxonligini, kompozitsion fikrlashini, estetik didini va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini samarali rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ularni mustaqil ijodiy faoliyatga jalb qilish imkonini beradi. Darslarda ushbu metodik yondashuvlarni tizimli qo'llash orqali o'quvchilarning tasviriy savodxonligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – №. 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №. 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 587. – С. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – С. 070035.
5. Шавди́ров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 6. – С. 15-21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – №. 1. – С. 8-14.

7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – T. 2. – №. B10. – С. 192-198.
8. Шавдилов С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ //INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 193-196.
10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 60-66.